

IDŹ DO

PRZYKŁADOWY ROZDZIAŁ

SPIS TREŚCI

KATALOG KSIĄŻEK

KATALOG ONLINE

ZAMÓW DRUKOWANY KATALOG

TWÓJ KOSZYK

DODAJ DO KOSZYKA

CENNIK I INFORMACJE

ZAMÓW INFORMACJE
O NOWOŚCIACH

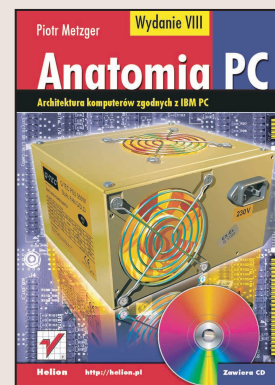
ZAMÓW CENNIK

CZYTELNIA

FRAGMENTY KSIĄŻEK ONLINE

Anatomia PC. Wydanie VIII

Autor: Piotr Metzger
ISBN: 83-7361-244-0
Format: B5, stron: 1264
oprawa twarda
Zawiera CD-ROM

Książka „Anatomia PC” to klasyczna pozycja, która doczekała się aż ośmiu wydań. Rozproszoną i trudno dostępną wiedzę na temat sprzętu komputerowego masz teraz w zasięgu ręki, w jednym, kompletnym opracowaniu, którego kolejne, aktualizowane edycje cieszą się niesłabnącym powodzeniem wśród czytelników. Także w tym wydaniu uwzględniono najnowsze rozwiązania technologiczne stosowane w komputerach PC.

„Anatomia PC” to nieoceniona pomoc w sytuacjach, gdy komputer nie działa, jak powinien. Dzięki niej poradzisz sobie nawet z najbardziej złożonymi problemami ze sprzętem. Jest to pozycja nie tylko dla profesjonalistów: serwisantów, projektantów urządzeń współpracujących z komputerami PC i programistów. Każdy, kto chce dowiedzieć się, jak działa jego pecet, znajdzie w „Anatomii PC” odpowiedź na wszystkie swoje pytania.

Omówione zostały:

- procesory i koprocesory,
- architektura komputerów PC (od XT do architektur wieloprocessorowych),
- obsługa pamięci i typy układów pamięci,
- chipsety, magistrała PCI, DMA, przerwania sprzętowe, zegar systemowy,
- obsługa stacji dyskiek, dysków twardych, magistrale ATA, SCSI i złącze FireWire,
- karty graficzne, magistrała AGP, przetwarzanie wideo i grafiki 3D,
- standardy obsługi klawiatury, myszki i innych urządzeń wejściowych,
- łącza: szeregowo, równoległe, USB, IrDA,
- złącze FireWire (NOWOŚĆ!),
- system oszczędzania energii (ACPI),
- karty dźwiękowe, synteza FM, WaveTable i standard MIDI,
- przetwarzanie cyfrowego wideo,
- modemy i standardy używane w transmisji modemowej,
- sieci i karty sieciowe,
- zasilacze awaryjne (UPS),
- BIOS i metody zabezpieczania peceta przed nieuprawnionym dostępem.

Książkę uzupełniają dodatki poświęcone architekturze procesorów różnych producentów, opis oznaczeń modułów pamięci, bogata baza adresów internetowych poświęconych sprzętowi PC oraz przykład sprzętowej realizacji współpracy z magistralą ISA. Do „Anatomia PC” dołączono CD-ROM zawierający przydatne programy diagnostyczne i narzędziowe.

Wydawnictwo Helion
ul. Chopina 6
44-100 Gliwice
tel. (32)230-98-63
e-mail: helion@helion.pl

Spis treści

Rozdział 1. Mikroprocesor	25
Przetwarzanie rozkazów	27
RISC i CISC	27
Pipeline	28
Faza pierwsza — pobranie (Prefetch, PF)	30
Faza druga — dekodowanie (Decode, DE)	30
Faza trzecia — wykonanie (Execute, EX)	30
Faza czwarta — zakończenie i zapisanie wyników (Write Back, WB)	30
Techniki przyspieszania	30
Techniki superskalarne	31
Przemianowywanie rejestrów	31
Przepowiadanie	34
Optymalizacja kodu	37
Dostęp do pamięci	37
Adresowanie	39
Stronicowanie	40
Caching	42
Topologie	43
Organizacja pamięci podręcznej	45
Mapowanie bezpośrednie (Direct Mapped)	45
Pełna asocjacja (Fully Associative)	45
Asocjacja zespołowa (Set Associative)	46
Strategie	46
Write Through	47
Write Back	47
Victim Cache	47
Pamięć podręczna procesora 80386	47
Określenie trafienia	49
Decyzja o wymianie linijki (LRU)	50
Obsługa przestrzeni adresowej I/O	51
Procesor 8086	52
Procesory 80386 i 80486	52
Pentium	53
Funkcje kontrolne i sterujące	53
BIST	54
Kontrola TLB	54
Kontrola pamięci podręcznej	54
Przejście w stan wysokiej impedancji	54
JTAG	55
Częstotliwość taktowania	56
Zasilanie	58
Jak rozpoznać typ procesora?	60
Czy procesor jest zgodny z układem 80286 lub lepszym?	60
Procesor 8086/88 czy 80186/88?	61

Procesor 80286	62
Procesor 80386	62
Procesor 486 czy Pentium?	62
Koprocesory	63
Koprocesor 8087	65
Koprocesor 80287	66
Koprocesor 80387	66
Koprocesor i487SX	67
Rozszerzenia	67
MMX	68
Zmiany w architekturze	68
Rozpoznanie procesora P55C	70
Nowe rejestry	70
Nowe typy danych	73
Nowe rozkazy	73
Przykłady zastosowań	78
3DNow!	80
SSE	80
SSE2	84
Hyper-Threading (HT)	87
Technologia	88
Architektura	88
Rozpoznanie BIOS	90
Instalacja	90
Efekty	91
Rozdział 2. Architektury komputerów PC	93
Model PC/XT	93
Procesor 8086	93
Procesor 8088	96
Dostęp do pamięci i przestrzeni wejścia-wyjścia	97
Kontroler 8288	98
Pozostałe elementy architektury XT	100
Magistrala ISA 8-bitowa	103
Model AT	105
Procesor 80286	107
Magistrala ISA 16-bitowa	109
Komputery z procesorami 386, 486 i Pentium	111
EISA	112
Wieloprocessorowość	113
Magistrala zewnętrzna	113
Kontroler DMA	113
Kontroler przerwań sprzętowych	114
Kontroler magistral	114
Pamięć konfiguracji	114
MCA	114
VESA	116
PCI	117
Architektury systemów wieloprocessorowych	118
Architektura MPP	119
Architektura UMA	120
Komunikacja z pamięcią	121
Caching w systemach multiprocessorowych	122
Specyfikacja MP (Intel)	123
Obsługa przerwań	125
Rozruch systemu	125

Przejsięcie do pracy symetrycznej	126
System Dual-Pentium z magistralą PCI	127
Tabela konfiguracji MP	129
Zastosowania praktyczne	131
Systemy operacyjne	132
Procesory	132
Chipsety	133
Aplikacje	135
Granice teoretyczne	136
Architektura komputerów przenośnych	137
Złącze PCMCIA	137
Rozdział 3. Układy pamięciowe PC	139
Pamięci dynamiczne	140
Tryb konwencjonalny (Page Mode)	141
Odczyt	141
Zapis	141
FPM (Fast Page Mode)	141
Odczyt	143
Zapis	143
EDO (Extended Data Out)	143
Odczyt	144
Zapis	144
BEDO (Burst EDO)	144
Porównanie	145
SDRAM	146
Linie zewnętrzne	148
Rozkazy SDRAM	150
Organizacje logiczne układów SDRAM	154
Moduły pamięciowe	155
Moduły SIMM-30 (SIP)	156
Moduły SIMM PS/2	157
SIMM PS/2 bez parzystości (FPM i EDO)	157
SIMM PS/2 36-bitowy	161
System rozpoznawania modułów SIMM	162
Moduły DIMM	162
Buforowane DIMM DRAM	163
Niebuforowane DIMM DRAM	166
Niebuforowane DIMM SDRAM	169
Rozpoznawanie modułu DIMM	174
Odświeżanie	176
RAS Only	177
CBR (CAS before RAS)	178
Hidden	179
Wykrywanie błędów i ich korekcja	180
Błędy powtarzalne (HE)	181
Błędy sporadyczne (SE)	181
Kontrola parzystości	182
Kontrola ECC	183
Rozszerzenia standardu magistrali PC-66	184
Parametry modułów	185
Pamięć konfiguracyjna (SPD)	187
Moduły buforowane	190
DDR-SDRAM	192
Systemy dwukanałowe	199
DDR-II i DDR-III	200

RDRAM	200
VC-SDRAM	207
HSDRAM	209
Porównanie parametrów pamięci	210
LVTTL	211
SSTL_2	212
SSTL_18	213
RSL	213
Identyfikacja producentów chipów pamięciowych	213
Rozdział 4. Układy otoczenia procesora (chipset)	215
Zakres funkcji	215
Magistrala FSB	217
Obsługa pamięci operacyjnej i magistrali pamięciowej	219
Obsługa pamięci podręcznej (Cache)	222
Zakres pokrywany przez pamięć podręczną	225
Układy obsługi podstawki typu Socket 7	227
Układy współpracujące z magistralą GTL+ i AGTL+	229
Układy do obsługi procesorów AMD	238
ALi	238
AMD	238
nVidia	239
SiS	239
ViA	239
Układy ze zintegrowaną kartą graficzną	241
Wewnętrzne magistrale międzyukładowe	244
PCI	247
Hub-Interface, V-Link i MuTIOL	247
RapidIO	248
HyperTransport (LDT)	252
Rozdział 5. Magistrala PCI	255
Gniazda magistrali PCI	265
Obsługa przerwań	267
Pamięć konfiguracyjna urządzeń PCI	269
Identyfikator producenta (Vendor ID)	269
Identyfikator urządzenia (Device ID)	269
Rejestr poleceń (Command)	270
Rejestr stanu (Status)	271
Numer wersji urządzenia (Revision ID)	273
Kod klasy urządzenia (Class Code)	273
Rozmiar linii pamięci podręcznej (Cache Line Size)	273
Minimalny czas transmisji (Latency Timer)	273
Typ nagłówka (Header Type)	276
BIST (Build-in Self-test)	277
Adres bazowy (Base Address Registers)	277
Wskaźnik CardBus CIS (CardBus CIS Pointer)	278
Dodatkowy identyfikator producenta (Subsystem Vendor ID)	
i dodatkowy identyfikator urządzenia (Subsystem ID)	279
Adres bazowy rozszerzenia ROM (Expansion ROM Base Address)	279
Wskaźnik do listy możliwości (Capabilities Pointer)	280
Linia IRQ (Interrupt Line)	280
Linia INT (Interrupt Pin)	280
Długość transmisji (Min_Gnt)	281
Częstość (Max_Lat)	281

Mechanizmy dostępu do pamięci konfiguracyjnej	281
Pierwszy mechanizm dostępu do pamięci konfiguracyjnej	282
Drugi mechanizm dostępu do pamięci konfiguracyjnej	282
PCI BIOS	283
Autokonfiguracja urządzeń PCI	283
Rozwój PCI i inne magistrale	284
PCI-32/66 MHz i PCI-64	285
PCI-X	285
PCI-Express	289
Model warstwowy	289
Rozdział 6. Kanał DMA	293
Układ scalony 8237A	294
Tryby pracy kontrolera DMA	296
Tryb spoczynkowy „I” (Idle)	296
Tryb „S” (Single)	297
Tryb „B” (Block)	297
Tryb „D” (Demand)	297
Tryb „C” (Cascade)	297
Tryb „V” (Verify)	297
Kaskadowe łączenie układów 8237A	298
Programowanie kontrolerów DMA	298
Adresy portów kontrolerów DMA w komputerze IBM PC/XT	299
„Sztuczne” porty komputera PC/XT	300
Adresy portów kontrolerów DMA w komputerze IBM PC/AT	300
„Sztuczne” porty komputera PC/AT	301
Budowa rejestrów wewnętrznych	302
Rejestr żądań (port 009h w PC/XT, 009h i 0D2h w PC/AT)	302
Rejestr stanu (port 008h w PC/XT, 008h i 0D0h w PC/AT)	302
Rejestr rozkazów (port 008h w PC/XT, 008h i 0D0h w PC/AT)	302
Rejestr maski kanału (port 00Ah w PC/XT, 00Ah i 0D4h w PC/AT)	303
Rejestr maskujący (port 00Fh w PC/XT, 00Fh i 0DEh w PC/AT)	303
Rejestr trybu (00Bh w PC/XT, 00Bh i 0D6h w PC/AT)	304
Przebieg transmisji	305
Komputer IBM PC	305
Komputer IBM PC/XT	306
Komputer IBM PC/AT	307
Kanały 16-bitowe	307
Układ odświeżania pamięci	308
Rozdział 7. System obsługi przerwań sprzętowych	311
Układ scalony 8259A (PIC)	312
Cykl przyjęcia zgłoszenia	314
Kaskadowe łączenie kontrolerów przerwań	315
Fazy obsługi przerwań pochodzących od układu Slave	317
Programowanie kontrolera przerwań	317
Inicjowanie pracy układu	318
Polling	322
Przerwanie niemaskowalne (NMI)	322
Obsługa przerwań z magistral ISA, PCI i AGP	323
Kontroler APIC	326
Strona sprzętowa	328
Obsługa APIC przez OS	330

Rozdział 8. Obsługa stacji dyskietek.....	335
Fizyczna organizacja danych na dyskietce	337
Programowanie operacji dyskowych	340
Programowanie operacji dyskowych z poziomu systemu MS-DOS	340
Przerwanie 25h	341
Przerwanie 26h	342
Przerwanie 21h	342
Obsługa dysków za pomocą funkcji BIOS-u.....	343
Funkcja 00h	344
Funkcja 01h	345
Funkcja 02h	345
Funkcja 03h	346
Funkcja 04h	346
Funkcja 05h	347
Funkcja 08h	349
Funkcja 15h	351
Funkcja 16h	352
Bezpośredni dostęp do kontrolera napędu dysków elastycznych.....	352
Rejestry kontrolera napędu dysków elastycznych.....	353
Cykl rozkazowy kontrolera	355
Faza przygotowawcza.....	355
Faza przekazywania rozkazu	355
Budowa przykładowego rozkazu — rozkaz RS (Read Sector).....	356
Faza przekazywania rozkazu.....	356
Faza przekazywania danych	357
Faza końcowa	358
Alternatywne metody transmisji danych	361
Uwzględnianie mechanicznych własności napędu	362
Zabezpieczanie danych — kod CRC	364
Rozdział 9. Obsługa dysku twardego.....	367
Budowa kontrolera.....	367
Systemy kodowania MFM i RLL	368
Fizyczna organizacja danych i formatowanie.....	370
Formatowanie wysokiego poziomu	371
Formatowanie niskiego poziomu.....	372
Wykrywanie i korekcja błędów	374
Standard AT-BUS.....	377
Wstęp	378
Złącze fizyczne	380
Dostęp CPU do dysku AT-BUS	382
Rejestr danych (1F0h)	383
Rejestr błędów (1F1h).....	383
Rejestr prekompensacji (Features Register: 1F1h)	385
Rejestr numeru sektora (Sector Number Register: 1F3h)	385
Rejestr liczby sektorów (Sector Count Register: 1F2h).....	385
Rejestry numeru cylindra (Cylinder Low/High Register: 1F4h, 1F5h)	385
Rejestr napęd/głowica (Device/Head Register: 1F6h)	385
Rejestr stanu (Status Register: 1F7h)	386
Rejestr rozkazów (Command Register: 1F7h).....	386
Alternatywny rejestr stanu (3F6h).....	387
Rejestr sterujący (3F6h)	388
Rejestr adresu napędu (3F7h).....	388

Cykl programowania kontrolera	389
Przekazywanie rozkazu	389
Przekazywanie danych	389
Faza końcowa	390
Przykład realizacji rozkazu CZYTAJ SEKTOR	391
Rozszerzenia standardu pierwotnego	393
Wzrost pojemności dysków	396
Ograniczenia wnoszone przez BIOS	397
Bariera 504 MB	397
Metody omijania bariery 504 MB	399
Adresy liniowe (LBA)	400
Translacja XCHS (eXtended Cylinder-Head-Sector)	401
Straty pojemności	402
Bariera 2,1 GB	402
Bariera 8 GB	403
Przekraczanie bariery 8 GB	404
Bariera 32 GB	404
Bariera 128 GB	405
Ograniczenia wnoszone przez systemy operacyjne	406
Limit FAT-16 (bariera 2047 MB)	407
Bariera 4 GB	408
Windows NT — bariery 4 GB i 8 GB	408
Windows 95 — bariera 32 GB	409
Windows 98/98SE/ME — ograniczenie 69 GB	409
Obsługa dużych dysków	409
EZ-Drive (Phoenix)	410
Diskmanager (Ontrack)	411
Podnoszenie pasma przepustowego magistrali	411
Tryby PIO	411
Tryby DMA	412
Tryb Ultra DMA/33	413
Tryb Ultra DMA/66	418
Tryby Ultra ATA/100 i Ultra ATA/133	420
Blok informacyjny	420
Realizacja rozkazu Identify Device	421
Faza przekazywania rozkazu	421
Faza przekazywania danych	421
Faza końcowa	421
Lista rozkazów	427
Funkcje oszczędnościowe	427
System PM	428
System APM	429
Funkcje akustyczne	431
Dostęp do funkcji AAM	431
Wykorzystanie powierzchni dyskowej	432
Proces ładowania OS-a	433
MBR i PT	434
System danych i FSBP	436
Specyfika wybranych systemów operacyjnych	438
Start z dyskietki	438
MS-DOS — start z dysku twardego	439
MS Windows 95a/95b/98/98SE/ME	439
MS Windows NT	440
MS Windows 2000	440
MS Windows XP	441

Linux	441
OS/2	442
Przypisywanie oznaczeń literowych	442
Programy BM	442
Macierze dyskowe	444
Poziomy RAID	444
RAID-0	444
RAID-1	446
RAID-0/1 (RAID-10)	446
RAID-2	446
RAID-3	447
RAID-4	447
RAID-5	447
RAID-0/5 (RAID-50)	448
Kontrolery RAID	448
Rozwiązania programowe z poziomu OS-a	448
SMART	450
Struktura systemu	450
Aplikacje współpracujące ze SMART	453
Rozdział 10. Magistrala szeregowa ATA	455
Specyfikacja	456
Sterowanie	457
Okablowanie	458
Protokół i transmisja	458
Rozdział 11. Standard SCSI	467
Realizacja magistrali	470
Organizacja protokołu	473
Fazy pracy magistrali	474
Szyna wolna (Bus Free)	475
Faza rozstrzygania (Arbitration Phase)	476
Wybór (Selection Phase)	479
Reselekcja (Reselection)	482
Fazy informacyjne	484
Transfer danych w fazach informacyjnych	487
Tryb asynchroniczny	487
Tryb synchroniczny	489
Tryb synchroniczny „Fast”	491
Zmiana kierunku transmisji	494
Sytuacje wyjątkowe	494
Uwaga (Attention)	494
Zerowanie (Reset)	496
Rozkazy systemowe	498
Informacja statusowa	502
Komunikaty (Messages)	503
00h: COMMAND COMPLETE (zakończono wykonanie rozkazu)	505
02h: SAVE DATA POINTERS (zachowaj zestaw wskaźników)	505
03h: RESTORE POINTERS (przywróć zestaw wskaźników)	505
04h: DISCONNECT (rozłączenie)	505
05h: INITIATOR DETECTED ERROR	505
(wykryto nienaturalne zachowanie inicjatora)	505
06h: ABORT (przerwij natychmiast)	505
07h: MESSAGE REJECT (odmowa przyjęcia wiadomości)	505
08h: NO OPERATION (wiadomość pusta)	506
09h: MESSAGE PARITY ERROR (wykryto błąd parzystości)	506

0Ah: LINKED COMMAND COMPLETE (zakończono rozkaz cząstkowy)	506
0Bh: LINKED COMMAND COMPLETE WITH FLAG (zakończono rozkaz cząstkowy plus flaga)	506
0Ch: BUS DEVICE RESET (wyzerowanie)	506
0Dh: ABORT TAG (porzuć wykonanie procesu)	506
0Eh: CLEAR QUEUE (wyczyść kolejkę procesów)	506
20h: SIMPLE QUEUE TAG (umieść w kolejce) 21h: HEAD OF QUEUE TAG (umieść na szczycie) 22h: ORDERED QUEUE TAG (umieść na końcu)	506
12h: CONTINUE I/O PROCESS 13h: TARGET TRANSFER DISABLE	507
80h – FFh: IDENTIFY (identyfikacja jednostki LUN)	507
01h: SYNCHRONOUS DATA TRANSFER REQUEST (uzgodnienie RAO i TP)	507
Procedura uzgadniania	508
System wskaźników	508
Przykładowa wymiana danych	510
SCSI w komputerach PC	514
Host-Adapter	515
Okablowanie	518
Terminatory	521
Rozszerzenia SCSI	523
Ultra-2	524
Ultra-3 (Ultra/160)	524
Ultra/320	526
Kompatybilność	527
Rozdział 12. Złącze 1394 (Fire Wire)	529
Ogólne założenia standardów 1394-1995 i 1394a-2000	530
Tryby i prędkość transmisji	530
Topologia	531
Okablowanie	531
Gwarantowane pasmo transmisyjne	533
Rozszerzenia 1394b	533
Klasy prędkości	534
Okablowanie	534
Protokół	535
Rozdział 13. Karty graficzne	539
Przegląd kart graficznych	539
Omówienie kart graficznych EGA, VGA i SVGA	543
Tryby tekstowe	545
Tryby graficzne	547
Rozdzielczość obrazu	547
Tryby zapisu i odczytu pamięci obrazu	548
Tryb zapisu 0	548
Tryb zapisu 1	549
Tryb zapisu 2	549
Tryb zapisu 3	549
Tryb odczytu 0	549
Tryb odczytu 1	549
Standard VESA	550
Rejestry sterowników EGA/VGA	550
Rejestry zewnętrzne (External/General registers)	552
Pomocniczy rejestr wyjściowy MOR (Miscellaneous Output Register) — adres 3C2h/3CCh	552
Rejestr urządzeń zewnętrznych FCR (Feature Control Register) — adres 3DAh/3CAh	552

Zerowy rejestr stanu ISRZ (Input Status Register Zero) — adres 3C2h.....	553
Pierwszy rejestr stanu ISRO (Input Status register one) — adres 3BAh (3DAh).....	553
Rejestr odłączenia sterownika VSER (Video Subsystem Enable Register) — adres 3C3h.....	553
Układ sekwencyjny.....	554
Rejestr adresowy układu sekwencyjnego SAR (Sequencer Address Register) — adres 3C4h.....	554
Rejestr informacyjny układu sekwencyjnego — adres 3C5h	554
Rejestr zerowania RR (Reset Register) — indeks 00h.....	554
Rejestr trybu taktowania CMR (Clocking Mode Register) — indeks 01h	554
Rejestr blokowania pamięci MMR (Map Mask Register) — indeks 02h	555
Rejestr zbioru znaków CMR (Character Map Register) — indeks 03h.....	555
Rejestr trybu dostępu do pamięci MMR (Memory Mode Register) — indeks 04h.....	556
Układ graficzny	556
Rejestr adresowy układu graficznego GAR (Graphics 1 and 2 Address Register) — adres 3CEh.....	556
Rejestr informacyjny układu graficznego — adres 3CFh	556
Rejestr ustawiania-zerowania SRR (Set/Reset Register) — indeks 00h.....	556
Rejestr zezwolenia na ustawianie-zerowanie ESRR (Enable Set/Reset Register) — indeks 01h	557
Rejestr porównania kolorów CCR (Colour Compare Register) — indeks 02h	557
Rejestr przesunięcia i wyboru funkcji DRFSR (Data Rotate-Function Select Register) — indeks 03h	558
Rejestr wyboru płatu do odczytu RMSR (Read Map Select Register) — indeks 04h.....	558
Rejestr trybu dostępu do pamięci MOR (Mode Register) — indeks 05h	558
Rejestr dodatkowy MIR (Miscellaneous Register) — indeks 06h	559
Rejestr pominięcia koloru CDCR (Colour don't Care Register) — indeks 07h.....	560
Rejestr modyfikacji bitów BMR (Bit Mask Register) — indeks 08h.....	560
Układ sterowania atrybutem	561
Rejestr adresowy układu sterowania atrybutem G1&2AR (Graphics 1 and 2 Address Register) — adres 3C0h	561
Rejestr informacyjny układu sterowania atrybutem — adres 3C0h/3C1h.....	561
Rejestry palety PR (Palette Registers) — indeksy 00h – 0Fh.....	562
Rejestr sterowania trybem pracy MCR (Mode Control Register) — indeks 10h	562
Rejestr krawędzi ekranu OR (Overscan Register) — indeks 11h	563
Rejestr uwzględnianych płatów pamięci CPER (Colour Plane Enable Register) — indeks 12h	563
Rejestr przesunięcia poziomego HPPR (Horizontal Pel Panning Register) — indeks 13h.....	563
Rejestr wyboru koloru CSR (Colour Select Register) — indeks 14h	564
Przetwornik cyfrowo-analogowy.....	564
Rejestr ograniczenia koloru PELMR (PEL Mask Register) — adres 3C6h	565
Rejestr stanu przetwornika DACSR (DAC Status Register) — adres 3C7h	565
Rejestr adresowy odczytu przetwornika PELARMR (PEL Address Read Mode Register) — adres 3C7h.....	566
Rejestr adresowy zapisu przetwornika PELAWMR (PEL Address Write Mode Register) — adres 3C8h	566
Rejestr informacyjny przetwornika PELDR (PEL Data Register) — adres 3C9h.....	567
Układ sterowania wyświetlaczem (CRT Controller).....	567
Rejestr indeksowy układu sterowania wyświetlaczem CRTCAR (CRTC Address Register) — adres 3B4h (3D4h).....	567
Rejestr informacyjny układu sterowania wyświetlaczem — adres 3B5h (3D5h).....	567
Rejestr całkowitego czasu wyświetlania linii HTR (Horizontal Total Register) — indeks 00h.....	567

Rejestr końca wyświetlania poziomego HDER (Horizontal Display End Register) — indeks 01h	568
Rejestr początku wygaszania poziomego SHBR (Start Horizontal Blanking Register) — indeks 02h	568
Rejestr końca wygaszania poziomego EHBR (End Horizontal Blanking Register) — indeks 03h	568
Rejestr początku powrotu poziomego SHRR (Start Horizontal Retrace Register) — indeks 04h	569
Rejestr końca powrotu poziomego EHRR (End Horizontal Retrace Register) — indeks 05h	569
Rejestr całkowitego czasu wyświetlania obrazu VTR (Vertical Total Register) — indeks 06h	569
Rejestr przepełnień układu sterowania wyświetlaczem OVRFLR (Overflow Register) — indeks 07h	570
Rejestr położenia pierwszej linii PSLR (Preset Scan Line Register) — indeks 08h	570
Rejestr ostatniej linii znaku MSLR (Max Scan Line Register) — indeks 09h	570
Rejestr pierwszej linii kursora CSR (Cursor Start Register) — indeks 0Ah	571
Rejestr ostatniej linii kursora CER (Cursor End Register) — indeks 0Bh	571
Rejestry adresowe SAHR, SALR (Start Address High Register, Start Address Low Register) — indeksy 0Ch i 0Dh	571
Rejestry pozycji kursora CLHR, CLLR (Cursor Location High Register, Cursor Location Low Register) — indeksy 0Eh i 0Fh	572
Rejestr początku powrotu pionowego VRS (Vertical Retrace Start) — indeks 10h	572
Rejestr końca powrotu pionowego VRE (Vertical Retrace End) — indeks 11h	572
Rejestr końca wyświetlania pionowego VDER (Vertical Display End Register) — indeks 12h	573
Rejestr długości linii OR (Offset Register) — indeks 13h	573
Rejestr pozycji podkreślenia ULR (Underline Location Register) — indeks 14h	573
Rejestr początku wygaszania pionowego SVBR (Start Vertical Blanking Register) — indeks 15h	574
Rejestr końca wygaszania pionowego EVBR (End Vertical Blanking Register) — indeks 16h	574
Rejestr trybu adresowania MCR (Mode Control Register) — indeks 17h	574
Rejestr porównania linii LCR (Line Compare Register) — indeks 18h	575
Funkcje BIOS-u obsługujące karty graficzne	576
Funkcje określające tryb pracy i ogólne parametry sterownika	576
Funkcja 00h — wybór trybu pracy sterownika (EGA/VGA)	576
Funkcja 01h — określenie postaci kursora (EGA/VGA)	577
Funkcja 02h — ustawienie pozycji kursora (EGA/VGA)	577
Funkcja 03h — pobranie pozycji i postaci kursora (EGA/VGA)	578
Funkcja 05h — ustawienie numeru wyświetlanej strony (EGA/VGA)	578
Funkcja 06h — przewinięcie tekstu w górę (EGA/VGA)	579
Funkcja 07h — przewinięcie tekstu w dół (EGA/VGA)	579
Funkcja 0Fh — pobranie numeru trybu pracy sterownika (EGA/VGA)	580
Funkcje dostępu do ekranu	580
Funkcja 08h — pobranie kodu i atrybutu znaku znajdującego się w miejscu wskazywanym przez kursor (EGA/VGA)	580
Funkcja 09h — ustawienie atrybutu i wypisanie znaku w pozycji wskazywanej przez kursor (EGA/VGA)	580
Funkcja 0Ah — wyświetlenie znaku w pozycji wskazywanej przez kursor (EGA/VGA)	581
Funkcja 0Bh — wybranie koloru tła i krawędzi ekranu/ wybranie palety kolorów	581
Funkcja 0Ch — wyświetlenie punktu (piksela) w graficznych trybach pracy (EGA/VGA)	582

Funkcja 0Dh — odczytanie koloru punktu (piksela) w graficznych trybach pracy (EGA/VGA).....	583
Funkcja 0Eh — wyświetlenie znaku z przemieszczeniem kursora (EGA/VGA)	583
Funkcje służące do definiowania kolorów	584
Funkcja 10h — operacje na paletcie kolorów	584
Funkcje generatora znaków	591
Funkcja 11h — działania na generatorze znaków	591
Funkcje konfigurujące sterownik	599
Funkcja 12h — konfiguracja sterownika	599
Funkcje uzupełniające	603
Funkcja 13h — wypisanie ciągu znaków (EGA/VGA)	603
Funkcja 1Ah — pobranie informacji o sterowniku graficznym (VGA)	605
Funkcja 1Bh — informacja o stanie i funkcjach aktywnego sterownika (VGA)	606
Funkcja 1Ch — zachowanie-odtworzenie stanu sterownika (VGA)	609
Dodatkowe funkcje obsługiwane przez VESA-BIOS	610
Funkcja 4F00h — informacja o karcie SVGA	611
Funkcja 4F01h — informacja o trybach karty SVGA	611
Funkcja 4F02h — przełączanie trybów VESA	613
Funkcja 4F03h — odczyt bieżącego trybu pracy	613
Funkcja 4F04h — zapamiętanie lub odtwarzanie parametrów karty	613
Funkcja 4F05h — podłączenie banku pamięci obrazu lub odczyt numeru podłączonego banku	614
Funkcja 4F06h — ustawienie lub odczyt szerokości ekranu wirtualnego	615
Funkcja 4F07h — ustawienie (odczyt) lewego górnego rogu ekranu rzeczywistego względem ekranu wirtualnego	615
Funkcja 4F08h — ustawienie (odczyt) liczby bitów odpowiadających barwom podstawowym (w układzie RGB) w tablicy LUT	616
Przykłady zastosowania funkcji BIOS-u kart graficznych	616
Rozpoznanie typu karty graficznej	616
Sprawdzenie ilości pamięci zainstalowanej na karcie graficznej	617
Zmiana wyglądu znaku	617
Pamięć lokalna akceleratora	618
Frame Buffer	619
Bufor Z/W	620
Pamięć tekstur	622
Rozmiar pamięci i organizacja	623
Rodzaje pamięci kart graficznych	626
DRAM	627
EDO i BEDO DRAM	627
SDRAM	628
SGRAM	628
MDRAM	628
V-RAM	628
WRAM	629
DDR-SDRAM	629
RAM-DAC	630
Dopasowanie monitora do karty	632
Parametry karty	632
Jakość monitora	634
Kanał informacyjny VESA DDC	636
DDC1	636
DDC2B	637
DDC2AB	637

Złącza cyfrowe.....	637
TMDS	638
P&D (EVC)	638
DFP	640
DVI	640
Rozdział 14. Przetwarzanie obrazów wideo.....	643
Formaty MPEG	646
MPEG-1	646
MPEG-2	648
MPEG-4	648
Rozwiązania programowe na platformie PC	649
Kodery	649
Odtwarzacze	651
Wspomaganie sprzętowe.....	653
Interfejs programowy.....	654
Rozdział 15. Grafika 3D.....	657
Schemat przetwarzania obiektów 3D.....	658
API	660
Geometry Engine	661
Tłumaczenie opisu środowiska.....	662
Oświetlenie i tekstura	662
Przekształcenia geometryczne	662
Strefa widoczności.....	663
Przekazanie parametrów do jednostki rasteryzującej	663
Rendering Engine.....	664
Teksturowanie.....	666
Korekcja perspektywy	668
Nakładanie mapy	669
Przyporządkowanie najbliższego punktu (Peak Nearest)	669
Filtracja bilinearna (Bilinear Interpolation)	670
MIP-Mapping	671
Filtracja trilinearna	672
Mieszanie kolorów.....	673
Efekty specjalne.....	674
Podział mocy obliczeniowej	675
Rozdział 16. Magistrala AGP	677
Architektura komputera z magistralą AGP	677
Sygnały magistrali AGP.....	680
Szyna adresów i danych.....	680
Sygnały PCI.....	683
Sygnały kontroli przepływu.....	684
Sygnały obsługi żądań AGP	684
Linie statusowe	684
Sygnały kluczujące	685
Sygnały USB	686
System zarządzania zużyciem energii	686
Sygnały specjalne	686
Linie zasilające	686
AGP w teorii	686
Kolejkowanie	687
Magistrala SBA	689
GART	690
DIME	691

AGP w praktyce	693
Wymagania sprzętowe i programowe	693
Kontrola działania	695
AGP PRO	697
AGP 3.0	700
Pasma przepustowe	700
Poziomy napięcie	701
Nowe sygnały i przededefiniowania	701
Sygnały zegarowe	701
AGP 2.0	702
AGP 3.0	703
Transakcje	703
Pobór prądu	703
Zgodność w dół	704
Implementacja w chipsetach	704

Rozdział 17. System odmierzenia czasu 705

Układ 8253/8254	705
Tryb 0	707
Tryb 1	707
Tryb 2	708
Tryb 3	708
Tryb 4	708
Tryb 5	709
Programowanie generatora 8253/8254	709
Zegar systemowy	712
Układ odświeżania pamięci dynamicznej	713
Obsługa głośnika	715
Drugi układ 8254 i jego zastosowanie	717

Rozdział 18. Pamięć CMOS-RAM 719

Organizacja pamięci CMOS	720
Rejestr A (offset 0Ah)	721
Rejestr B (offset 0Bh)	722
Rejestr C (offset 0Ch)	723
Rejestr D (offset 0Dh)	724
Rejestr E (offset 0Eh) — Diagnostic Status Byte	724
Rejestr F (offset 0Fh) — Shutdown Byte	725
Konfiguracja napędów dyskiek (offset 10h)	726
Konfiguracja dysków twardych (offset 12h)	726
Pamięć (offset 15h)	727
Suma kontrolna	728
Bajt konfiguracji sprzętowej (Equipment Byte)	728
Funkcje BIOS-u obsługujące pamięć konfiguracji	728
Funkcja 00h	729
Funkcja 01h	729
Funkcja 02h	729
Funkcja 03h	730
Funkcja 04h	730
Funkcja 05h	731
Funkcja 06h	731
Funkcja 07h	731
Bezpośredni dostęp do pamięci CMOS	732

Rozdział 19. Obsługa urządzeń wejściowych.....	733
Klawiatura	733
Mapa klawiatury	735
Organizacja obsługi klawiatury przez BIOS	741
Bajt 0040:0017h	744
Bajt 0040:0018h	745
Bajt 0040:0096h	745
Bajt 0040:0097h	745
Funkcje przerwania 16h BIOS-u	746
Funkcja 00h	746
Funkcja 01h	747
Funkcja 02h	747
Funkcja 03h	748
Funkcja 05h	748
Funkcja 10h	749
Funkcja 11h	749
Funkcja 12h	749
Bezpośrednie programowanie klawiatury	750
Rozkaz EDh — sterowanie diodami świecącymi	754
Rozkaz EEh — Echo	754
Rozkaz F0h — wybór zestawu kodów klawiszy.....	755
Rozkaz F2h — identyfikacja klawiatury (ID).....	755
Rozkaz F3h — opóźnienie i prędkość autorepetycji.....	755
Rozkaz F4h — odblokowanie klawiatury	755
Rozkaz F5h.....	755
Rozkaz F6h.....	756
Rozkaz FEh — żądanie powtórzenia transmisji.....	756
Rozkaz FFh — diagnostyka klawiatury	756
Port wejściowy i port wyjściowy	757
Mysz.....	760
Funkcja 00h	761
Funkcja 01h	763
Funkcja 02h	763
Funkcja 03h	763
Funkcja 04h	764
Funkcja 05h	764
Funkcja 06h	765
Funkcja 0Bh.....	765
Manipulator	766
Funkcja 84h	768
Rozdział 20. Łącze szeregowe	769
Asynchroniczna transmisja szeregowa	769
Układ scalony 8250.....	771
Interfejs RS-232C	774
Tryb simpleksowy	776
Tryb półdupleksowy	777
Tryb dwupleksowy	777
Dostęp do łącza szeregowego z poziomu systemu MS-DOS	779
Funkcja 03h	779
Funkcja 04h	780
Funkcja 3Fh	780
Funkcja 40h	780

Funkcje BIOS-u obsługujące łącze szeregowo	781
Przekroczenie czasu (Time Out)	782
Przerwanie połączenia (Break)	782
Błąd protokołu (Frame Error)	782
Błąd parzystości (Parity Error)	782
Błąd przepełnienia (Overrun Error)	782
Bajt statusowy modemu	783
Funkcja 00h	783
Funkcja 01h	784
Funkcja 02h	785
Funkcja 03h	785
Bezpośrednie programowanie rejestrów UART	786
Przerwania generowane przez łącze szeregowo	787
Rejestr konfiguracji przerwań	787
Rejestr identyfikacji przerwań	788
Rejestr formatu danych (LCR)	789
Prędkość transmisji	790
Sygnały sterujące	790
Rejestr wyjściowych sygnałów sterujących (MCR)	790
Rejestr wejściowych sygnałów sterujących łącza RS-232C (MSR)	791
Rejestr stanu transmisji (LSR)	792
Układ UART 16450	793
Rozdział 21. Łącze równoległe	795
Terminologia programu konfiguracyjnego BIOS-u	797
Tryby podstawowe	798
Tryb standardowy	798
Rejestr danych (Data Register) — adres bazowy+0	801
Rejestr stanu (Status Register) — adres bazowy+1	802
Rejestr sterujący (Control Register), adres bazowy+2	803
Tryb półbajtowy	804
Tryb bajtowy (PS/2)	805
Tryb EPP	805
Tryb ECP	808
Rejestr ECR (Extended Control Register), adres bazowy+402h	811
Realizacja portu równoległego w ramach architektury PC	812
Dostęp do łącza równoległego poprzez funkcje BIOS-u	814
Funkcja 00h	815
Funkcja 01h	815
Funkcja 02h	816
Dostęp do łącza równoległego z poziomu systemu MS-DOS	817
Funkcja 05h	817
Funkcja 40h	818
Ogólne zastosowanie łącza równoległego	819
Rozdział 22. Złącze USB	825
Specyfikacja	825
Topologia	826
Okablowanie	828
Protokół	830
Pakiety	831
Sterowanie w trybach LS/FS (USB 1.1)	833
Sterowanie w trybie HS (USB 2.0)	834
USB w praktyce	837
Windows 95	839
Windows 98/98SE/ME/2000/XP	839

Windows NT	840
USB 2.0	840
Rozdział 23. Złącze bezprzewodowe wykorzystujące fale podczerwieni (IrDA)	841
Protokoły komunikacyjne IrDA	841
Standard IrDA-CONTROL	842
Standard IrDA-DATA	843
IrDA w praktyce	845
Windows 95	847
Windows 98	848
Windows ME	848
Windows NT	848
Windows 2000	848
Windows XP	849
Rozdział 24. System ograniczania zużycia energii (ACPI)	851
Model warstwowy ACPI	852
Przegląd stanów energetycznych	855
Wskazówki praktyczne	857
Windows 98	857
Windows 2000	858
Kontrola sterowników	861
Rozdział 25. Nośniki optyczne	863
Organizacja fizyczna danych	864
Przetwarzanie danych audio	864
Przetwarzanie danych cyfrowych	867
Informacja subkanałowa	868
Subkanał Q i TOC	870
Sesja i ścieżka	872
Formaty	873
Specyfikacje	877
Płyta CD-R	878
Płyta CD-RW	881
Technologia DVD	882
Kodowanie	882
Korekcja błędów	883
Formaty	883
DVD-R	884
DVD-RW	885
DVD+R/+RW	886
DVD-RAM	887
Płyta DVD	888
Parametry nośników DVD-RAM	889
Czytniki i nagrywarki	890
OPC	893
BURN-Proof i pochodne	893
MultiRead	894
Mount Rainier	894
Audio Master	895
Urządzenia kombinowane z DVD	895
Kod regionalny	896
Czas dostępu i transfer w trybach DVD	897
Badanie formatu nośnika	898

Rozdział 26. Nowoczesne magistrale szerokopasmowe.....	901
Fibre Channel	902
Topologie	903
Sterowanie	903
Protokół.....	905
Systemy złączy i okablowanie FC	905
Dyski ze złączem FC	907
Infini Band	909
Architektura	910
Sterowanie linii	910
Protokół.....	911
Okablowanie IBA	912
Rozdział 27. Karta dźwiękowa	915
Synteza FM	916
Synteza WaveTable.....	921
Digitalizacja i obróbka cyfrowa (DSP).....	924
Przetworniki ADC i DAC.....	925
Standard Midi.....	927
Protokół MIDI	928
MIDI od strony sprzętowej.....	929
Modelowanie przestrzenne	931
Wyprowadzenia zewnętrzne	935
Sygnały analogowe i mikser.....	935
Sygnały cyfrowe	936
Wykorzystanie zasobów systemowych.....	938
„Sound on Board” według specyfikacji AC’97	940
Schemat blokowy systemu AC’97.....	941
Układ scalony Codec AC’97	943
Rozdział 28. Modemy	945
Implementacje modemów	945
Modulacja sygnału	948
AM i QAM	948
FSK	948
PM i PSK	949
PCM.....	949
TCM.....	949
Standardy	949
Standardy Bell	950
V.21/V.22/V.22bis/V.23	951
V.32/V.32bis/V.32turbo	951
V.34 (V.Fast, V.34+, V.FC)	951
V.42 (MNP)/V.42bis	951
V.90	952
V.92	954
Dalsze perspektywy	954
Polecenia AT.....	954
Łańcuchy inicjalizujące.....	956
Chipset i sterownik modemu.....	956
Konfiguracja i diagnostyka modemów	957
Środki własne OS	957
Monitory systemowe	958
Hyper Terminal	958

Programy dodatkowe	959
ModemChk	960
MyVitalAgent	961
NetStatLive (NSL)	962
Rozdział 29. PC w sieci lokalnej	963
Model OSI	964
Warstwa fizyczna (L1)	964
Łącze (L2)	965
Sieć (L3)	965
Transport (L4)	966
Sesja (L5)	966
Warstwa prezentacji (L6)	966
Warstwa użytkowa (L7)	966
Ethernet i TCP/IP	966
Kapsułkowanie do ramki Ethernet	967
Protokół TCP/IP	969
Karta sieciowa	971
Komunikacja z pamięcią i buforowanie	972
Formowanie ramki	973
Konwersja szeregowo-równoległa	974
Kodowanie i dekodowanie	974
Dostęp do medium i wykorzystanie pasma	975
Chipset karty	975
Wposażenie, diagnostyka, konfiguracja	976
Realizacje sieci Ethernet	977
Okablowanie	979
Konstrukcja kabli	980
Kategorie i klasy	981
Połączenia PC i proste sieci	984
Wybór karty sieciowej i okablowania	985
System operacyjny i sterowniki protokołów	987
Przesyłanie danych	990
Netio Benchmark	993
Monitorowanie ruchu sieciowego na poziomie pakietów	993
Nadzorowanie aktywnych połączeń	994
Sieci bezprzewodowe	995
Specyfikacje	996
Topologie	997
Ramka	997
Uwierzytelnienie	998
Bezpieczeństwo	999
WEP	999
WPA	1001
Rozdział 30. Bluetooth	1003
Założenia ogólne i specyfikacje	1004
Protokoły	1004
Warstwa fizyczna	1006
Sieć	1006
Pakiety	1009
Bezpieczeństwo	1011
Wykrywanie błędów	1013
Korekcja błędów	1013
Przykłady zastosowań	1014

Rozdział 31. Zasilacz	1017
Zasilacz standardu ATX.....	1019
Specyfikacja ATX/ATX12V.....	1022
Dobór zasilacza	1024
Przykładowe rozwiązania	1026
Zasilacze dużej mocy.....	1026
ATXGES (AMD).....	1026
EPS12V (Intel).....	1029
Rozdział 32. Zasilacze awaryjne	1033
Źródła zakłóceń.....	1033
Chwilowe zaniki napięcia.....	1034
Spadki o średniej długości.....	1034
Długotrwałe spadki napięcia.....	1034
Przepięcia.....	1035
Pakiety	1035
Wysokie harmoniczne	1035
Całkowity zanik napięcia.....	1035
Zasilacz PC jako odbiornik prądu zmiennego w sieci	1035
Budowa układów UPS	1038
Baterie.....	1039
Elementy kontrolne i regulacyjne.....	1040
Czas buforowania	1041
Topologie.....	1041
Standby	1042
Line Interactive.....	1043
On-Line	1043
Inne rozwiązania.....	1044
Zakres napięć wejściowych	1045
Programy obsługujące urządzenia UPS	1045
Środki systemu operacyjnego.....	1045
Programy własne producentów UPS	1046
Rozdział 33. BIOS i jego program konfiguracyjny	1049
Organizacja systemu bezpieczeństwa	1050
Możliwości omijania systemu bezpieczeństwa	1052
Metoda 1 — hasła uniwersalne	1052
Metoda 2 — załadowanie parametrów standardowych	1053
Metoda 3 — kasowanie zawartości układu CMOS-RAM	1053
Metoda 4 — atak poprzez programy szperające	1054
Metoda 5 — drugi komputer.....	1055
Metoda 6 — przypadki specjalne i komputery przenośne	1055
System ochrony przed wirusami atakującymi MBR.....	1055
System ładowania wartości predefiniowanych.....	1056
Mechanizm opuszczania programu konfiguracyjnego	1056
Ogólna konstrukcja blokowa	1057
Programy pseudo-BIOS-SETUP	1057
Nowe trendy w programach BIOS.....	1057
Obrazki w BIOS-ie	1058
Podwójny BIOS.....	1058
POST on Board.....	1059
Voice Diagnostic	1059
Auto-Overclocking	1059

Rozdział 34. Wykorzystanie Linuksa do diagnostyki środowiska PC	1095
Czym jest Linux?	1095
Dystrybucje	1095
Linux w Polsce	1096
Przegląd dystrybucji Linuksa	1096
Red Hat	1096
Mandrake	1096
SuSE	1096
Debian	1096
PLD	1096
Partycje i katalogi w Linuksie	1097
Uruchamianie systemu	1097
Lilo	1097
Ładowanie systemu Linux	1098
Konsola systemowa	1098
Podstawowe polecenia wykorzystywane do operacji na plikach i katalogach	1099
Dokumentacja systemowa	1100
Linux a diagnostyka systemu	1100
Linux na dyskietce	1101
Mini Linux	1101
Instalacja Mini Linuksa	1101
Wybrane programy — fdisk	1102
Linux na CD	1106
Knoppix	1106
Programy diagnostyczne	1106
Bonnie++	1106
cURL	1107
Przykłady zastosowania	1107
Przykłady z zapisem do pliku	1108
Używanie haseł (autentyfikacja użytkowników)	1108
Wysyłanie plików do serwera	1109
Uszczegółowienie komunikatów o błędach	1110
Postęp transmisji	1110
Ograniczenie prędkości transmisji	1111
Plik konfiguracyjny	1111
TTCp	1112
CPUBurn	1112
MEMTEST86	1114
Dodatek A Przegląd architektury mikroprocesorów	1117
Procesory AMD	1117
Procesory firmy Cyrix	1137
Procesory Intela	1143
Procesory IDT	1172
Dodatek B Systemy oznaczeń scalonych układów pamięciowych	1177
Układy DRAM	1177
Układy SDRAM	1181
Układy RDRAM	1184
Układy DDR SDRAM	1185
Dodatek C Baza adresów internetowych	1187
Ujęcia całościowe PC	1187
Płyty główne	1187
Procesory	1192
IC i pamięci	1194

Dyski twarde	1196
Grafika	1199
Napędy CD-R, CD-RW, DVD.....	1203
Modemy	1204
Karty sieciowe.....	1205
Bazy danych sterowników (Drivers).....	1205
Standardy, specyfikacje, encyklopedie	1206
Przeglądy i porównania sprzętu, nowości.....	1207
Optymalizacja sprzętu.....	1207
Chłodzenie	1208
Złącza	1208
Zasilacze.....	1210
Dodatek D Przykład współpracy z magistralą ISA.....	1211
Opis działania.....	1211
Wykorzystywane sygnały magistrali	1213
Zastosowane układy scalone.....	1214
Bibliografia.....	1217
Literatura polskojęzyczna	1217
Literatura anglojęzyczna	1221
Wydawnictwa.....	1222
Skorowidz	1225

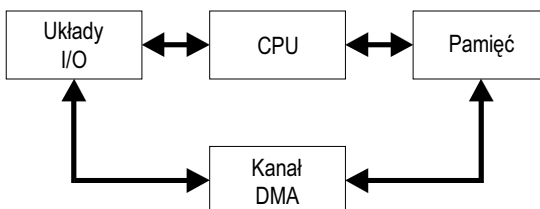
Rozdział 6.

Kanał DMA

DMA (*Direct Memory Access*) ma na celu usprawnienie dostępu do pamięci (rysunek 6.1). Ta forma dostępu przewidziana jest dla urządzeń peryferyjnych i nie należy jej mylić z cyklami realizowanymi przez sam procesor. Tych odwołań nie da się usprawnić za pomocą DMA.

Rysunek 6.1.

Idea bezpośredniej komunikacji układów wejścia-wyjścia z pamięcią

W IBM PC, będącym pierwowzorem współczesnych komputerów, zastosowany został tzw. 8-bitowy kontroler DMA (w oryginale był to układ typu 8237A). W tamtych czasach stanowiło to znaczne ułatwienie pracy dla procesorów 8-bitowych, ograniczało bowiem zakres ich działań. Kontroler DMA brał na siebie obowiązek realizacji transmisji dla blokowych urządzeń peryferyjnych oraz przeadresowywanie bloków pamięci. Doskonała skądinąd idea DMA przestała odgrywać rolę w momencie wprowadzenia procesorów i386/486. Dysponowały one 32-bitową szyną danych i stały się tak szybkie, iż realizowane w mikrokodzie procesora rozkazy transmisji blokowej typu `rep movsw` były bardziej wydajne niż transmisje blokowe w cyklu DMA. Dodatkowe ograniczenie 8-bitowych kontrolerów to zbyt wolny zegar 4,77 MHz, który ze względu na wymóg kompatybilności stosowany był nadal w modelach AT (kilka generacji wzwyż od IBM PC).

Dla ratowania sprawy (począwszy od IBM PC/AT) dodany został drugi kontroler 8237A, co umożliwiło przynajmniej realizację obsługi urządzeń 16-bitowych. Dopiero jednak systemy EISA i MCA, o odmiennej filozofii i architekturze, powróciły do stosowania w pełnym zakresie idei DMA. Zaczęto wreszcie stosować 32-bitowe układy scalone nowej generacji. W tych warunkach kanał DMA mógł obsługiwać transfery do szybkich urządzeń peryferyjnych, takich jak dyski twarde i napędy CD-ROM.

Urządzeniem wejścia-wyjścia może być kontroler napędu dysków (zarówno ten zainstalowany na płycie głównej, jak i ten umieszczony na karcie rozszerzeń), kontroler jednostki pamięci taśmowej (ang. *streamer*) lub inne podobne urządzenie. Każdemu z nich przyporządkowany jest jeden z tzw. kanałów DMA, tj. logicznych strumieni danych, których przepływ jest inicjowany przez procesor.

Każdy z układów 8237A może obsługiwać cztery takie strumienie. Możliwy jest też kaskadowy sposób łączenia kontrolerów 8237A; jedno z wejść układu głównego (*Master*) obsługuje wtedy następny kontroler (*Slave*) i jest tym samym „stracone”. To rozwiązanie stosowane jest w IBM PC/AT i udostępnia siedem kanałów DMA.

Żądające obsługi urządzenie stowarzyszone z danym kanałem DMA wysyła sygnał DREQ (*DMA Request*). Układ 8237A reaguje na to przejęciem kontroli nad magistralami systemu i przeprowadzeniem wymaganej transmisji, np. jednego sektora odczytanego z dyskietki do buforu w pamięci operacyjnej (RAM), gdzie odbywa się połączenie sektorów w plik danych. W tym czasie procesor jest wolny i może, do czasu wystąpienia przerwania pochodzącego od kontrolera napędu dysków elastycznych (IRQ 6 — odczytano kolejny sektor), zajmować się obróbką tekstu lub grafiki. Należy tu dodać, że oczywiście nie zawsze oznacza to dalsze wykonywanie programu. Trzeba bowiem pamiętać, że szyny (danych i adresowa) są we władaniu kontrolera DMA, a więc procesor może przetwarzać tylko to, co ma w swoich rejestrach. Wszelkie odwołania do pamięci operacyjnej muszą czekać. Sytuację ratuje trochę pamięć podręczna procesora (ang. *cache memory*) — stosowana w procesorze 80486 wewnętrzna pamięć o wielkości 8 kB. Może w niej być jednak umieszczany tylko kod programu, a nie dane. Dopiero następca procesora 80486 — Pentium — ma podręczną pamięć danych.

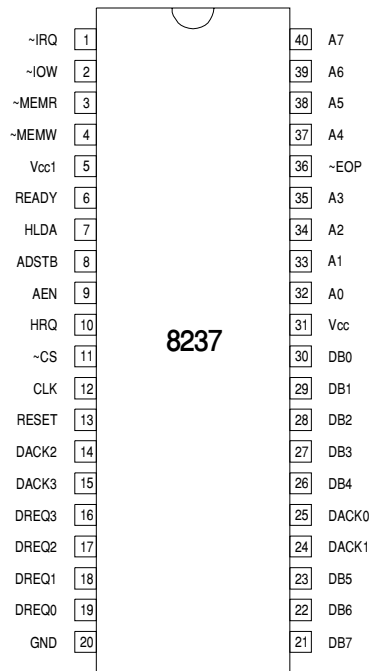
Ta sama akcja realizowana bez układu DMA składałaby się z kolejnych zapisów i odczytów portu kontrolera napędu dysków. Kolejne etapy to załadowanie akumulatora, przesłanie zawartości akumulatora do portu sterującego, odczyt portu danych do akumulatora, przesłanie zawartości akumulatora do komórki pamięci. To dopiero jeden bajt. Oczywiście przy każdym z tych kroków procesor jest w pełni zajęty i nie ma mowy o wielozadaniowości.

Układ scalony 8237A

Rysunek 6.2 przedstawia wyprowadzenia układu scalonego typu 8237A. Jak wiele innych elementów klasycznej architektury, jest on obecnie zawarty w jednym z kilku układów scalonych wysokiej skali integracji, które stanowią chipset nowoczesnej płyty głównej. Już układ 82C206 zawierał w swoim wnętrzu programowane generatory przebiegów czasowych, kontroler DMA, kontroler przerwań i pamięć CMOS. Nowoczesne chipsety cechują się jeszcze większą skalą integracji. Ze względu na konieczność zachowania kompatybilności utrzymuje się jednak funkcje i znaczenie oraz formy dostępu do poszczególnych elementów.

Poniższe zestawienie stanowi krótki opis znaczenia końcówek i sygnałów omawianego układu:

- ~IOR *I/O Read* — CPU wymusza na tym wejściu aktywny stan niski, chcąc odczytać dane z wewnętrznego rejestru kontrolera DMA (podczas programowania). W czasie transmisji DMA kontroler, przejmując nadzór nad magistralami, sam uaktywnia tę końcówkę, jeżeli dane transmitowane są z urządzenia I/O do pamięci.
- ~IOW *I/O Write* — CPU wymusza zero, chcąc zapisać dane do rejestru wewnętrznego. Podczas transmisji kontroler DMA przejmuje nadzór nad magistralami i sam uaktywnia tę końcówkę (dane transmitowane są z pamięci do urządzenia I/O).

Rysunek 6.2.*Rozkład**wyprowadzeń**układu 8237A*

~MEMR *Memory Read* — aktywny (niski) poziom na tej końcówce wskazuje na ogólny kierunek transmisji z pamięci (do pamięci lub urządzenia wejścia-wyjścia).

~MEMW *Memory Write* — aktywny (niski) poziom na tej końcówce wskazuje na ogólny kierunek transmisji do pamięci (z pamięci lub urządzenia wejścia-wyjścia).

AEN *Address Enable* — zapewnia rozróżnienie między adresami dla pamięci i układów wejścia-wyjścia.

READY Powolne układy pamięci lub urządzenia, uaktywniając ten sygnał, mogą wymusić opóźnienie cyklu odczytu lub zapisu DMA.

HLDA *Hold Acknowledge* — podając na to wejście logiczną jedynkę, układ (procesor lub inny kontroler) sprawujący dotychczas pieczę nad magistralami systemu (adresową i danych) wyraża zgodę na przejęcie sterowania przez kontroler DMA. Dotychczasowy kontroler odłącza się od magistral, ustawiając swoje wyjścia w stan wysokiej impedancji.

ADSTB *Address Strobe* — informuje układy zewnętrzne, że na szynie adresowej A0 – A7 znajduje się bardziej znacząca część adresu.

HRQ *Hold Request* — wystawienie logicznej jedynki na tym wyjściu jest reakcją układu na nadejście żądania obsługi transmisji DMA (sprzętowo przez końcówki DREQ0 – DREQ3 lub programowo) i stanowi polecenie przekazania kontroli nad magistralami systemowymi skierowane do CPU lub innego kontrolera magistral.

$\sim$ CS	<i>Chip Select</i> — wejście aktywowane przez procesor w trybie programowania lub odczytu rejestrów wewnętrznych układu.
CLK	Wejście sygnału taktującego o częstotliwości 4,77 MHz.
RESET	Podanie na to wejście logicznej jedynki powoduje inicjalizację układu 8237A.
DREQ $_n$	<i>DMA Request</i> — wejścia żądań obsługi. Polaryzację sygnału aktywnego można zaprogramować, tzn. dla każdego z wyjść n można ustalić, czy poziom aktywny oznacza zero czy jedynkę logiczną.
DACK $_n$	<i>DMA Acknowledge</i> — kontroler DMA, przejąwszy władzę nad magistralami (wymiana sygnałów HRQ i HLDA), potwierdza na odpowiednim wyjściu n przyjęcie żądania. Aktywny poziom tego sygnału również można zaprogramować.
DB0 – DB7	8-bitowa, dwukierunkowa magistrala danych. Tędy też przekazywany jest bardziej znaczący bajt 16-bitowego adresu.
A0 – A3	Półowa mniej znaczącego bajtu dwukierunkowej szyny adresowej. W trybie programowania kontrolera DMA przez procesor służy do identyfikowania jego wewnętrznych rejestrów, zaś podczas transmisji zawiera cztery najmniej znaczące bity adresu.
A4 – A7	Podczas transmisji zawiera pozostałą część adresu. W stanie spoczynku (i programowania) stan tych linii jest bez znaczenia.
$\sim$ EOP	<i>End of Process</i> — zero logiczne na tej końcówce (traktowanej jako wyjście) sygnalizuje koniec transmisji, tj. osiągnięcie zadanej liczby przesłań. Podanie na końcówkę $\sim$ EOP (traktowaną jako wejście) zera logicznego wymusza przedwczesny koniec transmisji.
Vcc	Napięcia zasilające (+5 V).
GND	Masa zasilania.

Tryby pracy kontrolera DMA

Tryb spoczynkowy „I” (Idle)

W stanie spoczynku podczas każdego cyklu zegara DMA na wejściu CLK testowane są stany wejść¹ DREQ $_n$ w celu wykrycia żądania obsługi. Przyjmując zgłoszenie, kontroler uaktywnia wyjście HRQ, przez co zmusza procesor (lub inny układ sprawujący w danej chwili kontrolę nad magistralami) do oddania sterowania. Układ taki odpowiada sygnałem podawanym na wejście HLDA i odłącza się od magistral. W odpowiedzi na to układ 8237A wystawia na odpowiednie wyjście DACK $_n$ sygnał potwierdzenia i rozpoczyna transmisję opisaną zawartością rejestrów sterujących.

¹ Dotyczy wejść, które nie są programowo zamaskowane.

W każdym cyklu zegara sprawdzany jest ponadto stan wejścia CS. Aktywny stan tego wejścia (zero logiczne) powoduje przejście układu w stan programowania; procesor może komunikować się z rejestrami układu 8237A, adresując je wejściami A0 – A3. Dane 8-bitowe podawane są bezpośrednio przez linie DB0 – DB7, a 16-bitowe — porcjami po osiem. Rolę przełącznika spełnia końcówka ADSTB (*Address Strobe*). Tak samo odbywa się czytanie wewnętrznych rejestrów statusu.

Tryb „S” (Single)

W tym trybie pracy wykonywane jest pojedyncze przesłanie. Wewnętrzny licznik transmisji jest zmniejszany o jeden, a rejestr adresowy, zależnie od zaprogramowania, o jeden zwiększany lub zmniejszany. Następne przesłanie wymaga ponownego wystawienia żądania na linii DREQ_n.

Tryb „B” (Block)

Transmisja trwa nieprzerwanie do momentu wystąpienia zewnętrznego sygnału EOP od urządzenia lub osiągnięcia przez licznik transmisji wartości FFFFh. Jeżeli, na przykład, licznik transmisji zostanie załadowany wartością 511 (dziesiętnie), to pomniejszany o jeden przy każdym przesłaniu przejdzie przez stan 0000h do FFFFh, co spowoduje na przykład wczytanie jednego 512-bajтового sektora dyskiety wprost do określonego miejsca w pamięci.

Tryb „D” (Demand)

Tryb ten jest podobny do trybu „B”. Różnica polega na tym, że transmisja trwa do czasu zaniknięcia sygnału DREQ_n, pojawienia się sygnału EOP, wykonania zadanej w liczniku transmisji liczby przesłań lub nadejścia żądania obsługi o wyższym priorytecie. Czasowa dezaktywacja sygnału żądania na wejściu DREQ_n powoduje wstrzymanie (ale nie zakończenie) transmisji. Tryb ten ma pewne znaczenie dla układów umieszczanych na kartach rozszerzeń w komputerach PC, bowiem nie jest tam wyprowadzany sygnał EOP.

Tryb „C” (Cascade)

W trybie tym przekazywane są tylko sygnały sterujące od układu nadrzędnego (*Master*). Układ pracujący jako podporządkowany (*Slave*) nie wystawia na szyny systemowe adresów ani sygnałów sterujących.

Tryb „V” (Verify)

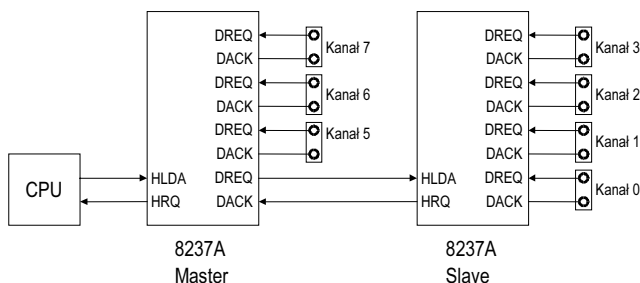
Układ pracuje tak jak przy transmisji, tzn. wytwarza adresy, reaguje na sygnał EOP i inne sygnały, ale nie generuje sygnałów dostępu do pamięci i urządzeń wejścia-wyjścia (tj. IOR, IOW, MEMR, MEMW). Tryb ten służy do diagnostyki wewnętrznej układu i nie ma nic wspólnego z weryfikacją danych.

Kaskadowe łączenie układów 8237A

Począwszy od modelu AT, firma IBM rozpoczęła instalowanie w swoich komputerach drugiego kontrolera 8237A. Układy te dają się łączyć w kaskady o dowolnej liczbie elementów. Jeden z układów wyższego poziomu (*Master*) odstępkuje jedną parę wyprowadzeń $DREQ_n - DACK_n$ (tj. jeden kanał) następnemu układowi 8237A (*Slave*), który dołącza się do niej swoimi wyprowadzeniami $HRQ - HLDA$. Ponieważ cztery kanały (0, 1, 2, 3) układu 8237A mają określone priorytety, tj. kolejności obsługiwanie zgłoszeń (kanał 0 ma priorytet najwyższy, kanał 3 — najniższy), wszystkie wejścia układu *Slave* mają wyższy priorytet od pozostałych wejść układu *Master*. Kaskadowe połączenie kontrolerów DMA obrazuje rysunek 6.3.

Rysunek 6.3.

Schemat kaskadowego połączenia dwóch układów 8237A

Programowanie kontrolerów DMA

W czasach, gdy projektowano komputer IBM PC, ze względów oszczędnościowych (lub może dlatego, że 40-końcówkowa obudowa wydawała się szczytem luksusu) dwa z niezbędnych dla pracy układów DMA rejestrów umieszczono poza obudową kostki 8237A. Mowa o rejestrze strony pamięci (stosowany jest tu układ 74LS612 — rejestr 4×4) i rejestrze zatraskowym bardziej znaczącego bajtu adresu. Drugim krokiem oszczędnościowym było zgrupowanie w komputerze XT rejestrów strony dla kanałów 0 i 1 fizycznie w jednym rejestrze, choć prowadzą do niego dwa porty (83h i 87h). Konsekwencją tego faktu jest pozbawienie XT możliwości transferów typu pamięć-pamięć na odległość większe od 64 kB, bowiem transfer tego typu posługuje się wyłącznie kanałami 0 i 1.

Adresowanie pamięci przez układy DMA odbywa się podobnie jak dla procesora. Dla pokrycia pełnej przestrzeni adresowej komputera nie wystarcza 16-bitowy rejestr adresowy. CPU składa swój 20-bitowy adres rzeczywisty z 16-bitowego rejestru segmentowego pomnożonego przez 16 i drugiego 16-bitowego rejestru wskazującego przemieszczenie (*offset*) w segmencie o wielkości 64 kB. Ponieważ wewnętrzne rejestry adresowe (dla każdego kanału jeden) układu 8237A są 16-bitowe, można nimi adresować obszar o wymiarach do 64 kB (tzw. *stronę DMA*). Informację o położeniu strony w przestrzeni adresowej zawiera właśnie rejestr strony. Jakkolwiek należy on logicznie do struktury kontrolera DMA, fizycznie zlokalizowany jest poza układem 8237A, w jednym z układów wspomagających umieszczonych na płycie głównej komputera.

Dla każdego kanału DMA istnieje ponadto jeden 16-bitowy rejestr licznika transmisji. Łączna liczba rejestrów układu 8237A wynosi 27.

W danej chwili może być aktywny tylko jeden kanał DMA, tzn. transmisje nie mogą się ze sobą krzyżować. Ponieważ jednak każdy kanał jest programowany niezależnie, istnieje para rejestrów wspólna dla całego układu 8237A, przechowująca adresy i licznik transmisji aktywnej w danej chwili. Dzięki temu jest możliwe tzw. samoprogramowanie układu do stanu początkowego po zakończeniu transmisji.

Programowanie układu 8237A, podobnie jak wielu innych kontrolerów w komputerze PC, odbywa się poprzez zapisywanie przez procesor rejestrów sterujących odpowiednią wartością. Informacja o stanie kontrolera może być odczytywana przez procesor z rejestrów statusu. Rejestry te, będące integralną częścią kontrolera, są widziane przez procesor poprzez porty wejścia-wyjścia.

Adresy portów kontrolerów DMA w komputerze IBM PC/XT

Adres	Rejestr
000h	Rejestr adresowy kanału 0
001h	Rejestr licznika kanału 0
002h	Rejestr adresowy kanału 1
003h	Rejestr licznika kanału 1
004h	Rejestr adresowy kanału 2
005h	Rejestr licznika kanału 2
006h	Rejestr adresowy kanału 3
007h	Rejestr licznika kanału 3
008h	Rejestr stanu (odczyt)
008h	Rejestr rozkazowy (zapis)
009h	Rejestr żądań
00Ah	Rejestr maski kanału
00Bh	Rejestr trybu
00Dh	Rejestr pośredni
00Fh	Rejestr maskujący
081h	Rejestr strony kanału 2
082h	Rejestr strony kanału 3
083h	Rejestr strony kanału 0 i 1 ^(A)
087h	Rejestr strony kanału 0 i 1 ^(A)

^(A) Odnosi się do tego samego rejestru co port 087h — jeden wspólny rejestr strony dla kanałów 1 i 0.

„Sztuczne” porty komputera PC/XT

Adres	Działanie
00Ch	Ustawienie przerzutnika w stan początkowy
0Ddh	Programowa inicjalizacja układu — odpowiednik wystawienia sygnału na końcówce RESET
00Eh	Wyzerowanie rejestru maski (odsłonięcie wszystkich kanałów)

Sztuczność tych portów (zwanych też „ślepyimi”) jest często stosowaną metodą w technice mikroprocesorowej. Umożliwia ona zainicjowanie akcji zewnętrznej przez procesor. Jakkolwiek w celu odwołania się do nich należy użyć instrukcji języka maszynowego `out port, wartość`, to druga część instrukcji (wartość) jest ignorowana i może być dowolna. Przykładowo, wspomniany w wyżej opisanych rozkazach przerzutnik jest niezbędny dla poprawnego adresowania rejestrów 16-bitowych. Przed rozpoczęciem przekazywania takiej wartości (najpierw bajt mniej znaczący, potem bardziej znaczący) należy wyzerować przerzutnik. Unika się w ten sposób zamiany bajtów rejestru 16-bitowego mogącej wystąpić na skutek przypadkowego położenia przerzutnika.

Adresy portów kontrolerów DMA w komputerze IBM PC/AT

Adres	Rejestr	Uwagi
000h	Rejestr adresowy kanału 0	(Slave)
001h	Rejestr licznika kanału 0	(Slave)
002h	Rejestr adresowy kanału 1	(Slave)
003h	Rejestr licznika kanału 1	(Slave)
004h	Rejestr adresowy kanału 2	(Slave)
005h	Rejestr licznika kanału 2	(Slave)
006h	Rejestr adresowy kanału 3	(Slave)
007h	Rejestr licznika kanału 3	(Slave)
008h	Rejestr stanu (do odczytu)	(Slave)
008h	Rejestr rozkazowy (do zapisu)	(Slave)
009h	Rejestr żądań	(Slave)
00Ah	Rejestr maski kanału	(Slave)
00Bh	Rejestr trybu	(Slave)
00Dh	Rejestr pośredni	(Slave)
00Fh	Rejestr maskujący	(Slave)
081h	Rejestr strony kanału 2	(Slave)
082h	Rejestr strony kanału 3	(Slave)

Adres	Rejestr	Uwagi
083h	Rejestr strony kanału 1	(<i>Slave</i>)
087h	Rejestr strony kanału 0	(<i>Slave</i>)
089h	Rejestr strony kanału 6	(<i>Master</i>)
08Ah	Rejestr strony kanału 7	(<i>Master</i>)
08Bh	Rejestr strony kanału 5	(<i>Master</i>)
08Dh	Rejestr strony kanału 4	(<i>Master</i> — kaskada do <i>Slave</i>)
0C0h	Rejestr adresowy kanału 4	(<i>Master</i>)
0C1h	Rejestr licznika kanału 4	(<i>Master</i>)
0C2h	Rejestr adresowy kanału 5	(<i>Master</i>)
0C3h	Rejestr licznika kanału 5	(<i>Master</i>)
0C4h	Rejestr adresowy kanału 6	(<i>Master</i>)
0C5h	Rejestr licznika kanału 6	(<i>Master</i>)
0C6h	Rejestr adresowy kanału 7	(<i>Master</i>)
0C7h	Rejestr licznika kanału 7	(<i>Master</i>)
0D0h	Rejestr stanu (do odczytu)	(<i>Master</i>)
0D0h	Rejestr rozkazowy (do zapisu)	(<i>Master</i>)
0D2h	Rejestr żądań	(<i>Master</i>)
0D4h	Rejestr maski kanału	(<i>Master</i>)
0D6h	Rejestr trybu	(<i>Master</i>)
0DAh	Rejestr pośredni	(<i>Master</i>)
0DEh	Rejestr maskujący	(<i>Master</i>)

„Sztuczne” porty komputera PC/AT

Adres	Działanie
0D8h	Ustawienie przerzutnika w stan początkowy (<i>Master</i>)
0DAh	Programowa inicjalizacja układu — odpowiednik wystawienia sygnału na końcówce RESET (<i>Master</i>)
0DCh	Wyzerowanie rejestru maski — odsłonięcie wszystkich kanałów (<i>Master</i>)
00Ch	Ustawienie przerzutnika w stan początkowy (<i>Slave</i>)
00Dh	Programowa inicjalizacja układu — odpowiednik wystawienia sygnału na końcówce RESET (<i>Slave</i>)
00Eh	Wyzerowanie rejestru maski — odsłonięcie wszystkich kanałów (<i>Slave</i>)

Poniżej podano prosty przykład programowania rejestrów 16-bitowych w języku assemblera (kanał 2, adres 6677h, licznik transmisji 0400h).

```
mov al,00h
out 0ch,al ; ustaw przerzutnik
mov al,77h
out 04h,al ; młodszy bajt adresu
```

```

mov al,66h
out 04h,al ; starszy bajt adresu
mov al,00h
out 0ch,al ; ustaw przerzutnik
out 05h,al ; młodszy bajt licznika
mov al,04h
out 05h,al ; starszy bajt licznika

```

Budowa rejestrów wewnętrznych

Rejestr żądań

(port 009h w PC/XT, 009h i 0D2h w PC/AT)

0	0	0	0	0	bit 2	bit 1	bit 0
---	---	---	---	---	-------	-------	-------

bity 7 – 3 Zawsze zero.

bit 2 Wartość 1 w tym miejscu oznacza natychmiastowe uruchomienie transmisji (gdy kolejka oczekujących zgłoszeń jest pusta) lub wprowadzenie żądania do kolejki zgodnie z aktualnym systemem priorytetów. Zero oznacza brak żądania transmisji.

bity 1 – 0 Adres kanału DMA, którego dotyczy żądanie:
 00 — kanał pierwszy (0 lub 4),
 01 — kanał drugi (1 lub 5),
 10 — kanał trzeci (2 lub 6),
 11 — kanał czwarty (3 lub 7).

Rejestr stanu

(port 008h w PC/XT, 008h i 0D0h w PC/AT)

Wewnętrzny stan układu 8237A obrazuje *rejestr stanu*. Można go tylko odczytywać. Pod tym samym adresem znajduje się *rejestr rozkazów* (wyłącznie do zapisu).

bit 7	bit 6	bit 5	bit 4	bit 3	bit 2	bit 1	bit 0
-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------

bity 7 – 4 Wartość 1 na odpowiednim bicie oznacza wystąpienie zgłoszenia od kanału 3 – 0 lub 7 – 4.

bity 3 – 0 Wartość 1 na odpowiednim bicie oznacza osiągnięcie zadanej liczby transmisji dla kanału 3 – 0 lub 7 – 4.

Rejestr rozkazów

(port 008h w PC/XT, 008h i 0D0h w PC/AT)

bit 7	bit 6	bit 5	bit 4	bit 3	bit 2	bit 1	bit 0
-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------

- bit 7 Wartość 1 oznacza, że aktywnym stanem logicznym wyjść $DACK_n$ jest stan wysoki.
- bit 6 Wartość 1 oznacza, że aktywnym stanem logicznym wejść DRQ_n jest stan niski.
- bit 5 Wartość 1 oznacza wydłużony impuls $\sim IOW$ lub $\sim MEMW$. Pełny cykl DMA trwa normalnie przez cztery okresy zegara taktującego. Impuls IOW lub $MEMW$ rozpocznie się wtedy w drugim, zamiast w trzecim, okresie cyklu.
- bit 4 Wartość 1 oznacza, że kanał 0 ma największy, a kanał 3 najmniejszy priorytet. Zero oznacza obsługiwane zgłoszenia w kolejności ich nadchodzenia.
- bit 3 Wartość 1 wymusza przyspieszony cykl pracy (jeden cykl — 3 okresy zegara taktującego).
- bit 2 Wartość 1 oznacza przejście kontrolera w stan programowania. Kontroler nie reaguje wówczas na zgłoszenia na liniach $DREQ_n$.
- bit 1 Wartość 1 oznacza transfer typu pamięć-pamięć w obrębie jednego bloku o wielkości do 64 kB. Zero oznacza używanie pełnego adresu.
- bit 0 Wartość 1 oznacza przejście do transferu typu pamięć-pamięć. Kanał 0 określa miejsce źródłowe transferu, a kanał 1 docelowe.

Rejestr maski kanału (port 00Ah w PC/XT, 00Ah i 0D4h w PC/AT)

Pojedyncze kanały mogą być programowo wyłączone (zamaskowane) i nie reagować na zgłoszenia. Można to zrealizować, ustawiając *rejestr maski kanału*. Każda operacja maskowania i odślaniania jednego kanału wymaga jednorazowego załadowania rejestru.

0	0	0	bit 4	bit 3	bit 2	bit 1	bit 0
---	---	---	-------	-------	-------	-------	-------

bity 7 – 3 Zawsze zero.

bit 2 Wartość 1 powoduje zamaskowanie kanału.

bity 1 – 0 Adres kanału DMA, którego dotyczy żądanie:
 00 — kanał pierwszy (0 lub 4),
 01 — kanał drugi (1 lub 5),
 10 — kanał trzeci (2 lub 6),
 11 — kanał czwarty (3 lub 7).

To samo można osiągnąć całościowo, ustawiając jednocześnie żadaną konfigurację masek przez zaprogramowanie *rejestru maskującego*. Rejestr ten służy wyłącznie do zapisu.

Rejestr maskujący (port 00Fh w PC/XT, 00Fh i 0DEh w PC/AT)

0	0	0	0	bit 3	bit 2	bit 1	bit 0
---	---	---	---	-------	-------	-------	-------

- bity 7 – 4 Zawsze zero.
 bit 3 Wartość 1 na tym bicie maskuje kanał czwarty (3 lub 7).
 bit 2 Wartość 1 na tym bicie maskuje kanał trzeci (2 lub 6).
 bit 1 Wartość 1 na tym bicie maskuje kanał drugi (1 lub 5).
 bit 0 Wartość 1 na tym bicie maskuje kanał pierwszy (0 lub 4).

Rejestr trybu (00Bh w PC/XT, 00Bh i 0D6h w PC/AT):

Ustawienie trybu pracy każdego z kanałów odbywa się w *rejestrze trybu*.

bit 7	bit 6	bit 5	bit 4	bit 3	bit 2	bit 1	bit 0
-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------

- bity 7 – 6 Tryb pracy:
 00 — tryb „D” (*Demand*),
 01 — tryb „S” (*Single*),
 10 — tryb „B” (*Block*),
 11 — tryb „C” (*Cascade*).

 bit 5 Wartość 1 na tym bicie wymusza dekrementację (zmniejszanie o jeden) licznika adresowego podczas każdego cyklu transmisji. Zero oznacza inkrementację licznika.

 bit 4 Wartość 1 powoduje wykonanie samoprogramowania się układu do stanu początkowego po zliczeniu zadanej liczby przesłań.

 bity 3 – 2 W trybie „C” są bez znaczenia, w przeciwnym razie oznaczają kierunek transmisji:
 00 — tryb „V”,
 01 — zapis do pamięci,
 10 — odczyt z pamięci,
 11 — nieużywane.

 bity 1 – 0 Adres kanału opisanego stanem bitów 3 – 2:
 00 — kanał pierwszy (0 lub 4),
 01 — kanał drugi (1 lub 5),
 10 — kanał trzeci (2 lub 6),
 11 — kanał czwarty (3 lub 7).

Przytoczony fragment programu napisanego w języku Turbo C pokazuje zasadę transmisji danych przez kanał DMA. Osiem wartości zawartych w zmiennej `Tab1` ma zostać przeniesionych do karty umieszczonej w jednym z gniazd rozszerzających.

Transmisja wyzwana jest wysokim poziomem na linii DREQ1, która jest oczywiście wyprowadzona do gniazd ISA (końcówka B18). Proces może być cyklicznie inicjowany przez impulsy generowane na karcie, a CPU nie bierze w nich udziału.

Układy logiczne karty muszą oczywiście identyfikować właściwy adres przestrzeni adresowej wejścia-wyjścia na podstawie sygnałów AEN, ~IOW i ~DACK1.

```

#include <dos.h>

#define Przerzutnik 0x0c
#define LicznAdrKan_1 0x02
#define RejMaskiKan_1 0x0a
#define RejTrybu 0x0b
#define RejStronyKan_1 0x83
#define LicznTransKan_1 0x03
#define RejStanu 0x08

char Tabl[8] = { 11,12,13,14,15,16,17,18 } ;
unsigned int Adres;
unsigned char Strona;
void TestDMA (void)
{
    outp (RejMaskiKan_1,0x05);
    /* zablokuj kanał 1. na czas programowania */
    outp (RejTrybu,0xa9);
    /* Tryb "B", licznik adresów dekrementowany, samoprogramowanie
    wyłączone, czytanie z pamięci, programowany kanał nr 1 */
    Adres=(FP_SEG(Tabl) << 4 + FP_OFF(Tabl)) & 0xffff;
    /* ostatnie 16 bitów adresu rzeczywistego obiektu */
    Strona=(FP_SEG(Tabl) & 0xf000) >> 12;
    /* strona=0000xxxx, gdzie xxxx to pierwsze 4 bity adresu */
    outp(RejStronyKan_1,Strona);
    outp(Przerzutnik,0xff);
    outp(LicznAdrKan_1,(Adres & 0xff)); /* młodszy bajt adresu */
    outp(LicznAdrKan_1,(Adres >> 8) & 0xff); /* starszy bajt */
    outp(Przerzutnik,0xff);
    outp(LicznTransKan_1,0x08); /* młodszy bajt liczn. transmisji */
    outp(LicznTransKan_1,0x00); /* starszy bajt */
    outp(RejMaskiKan_1,0x01); /* odblokuj kanał nr 1 */
    while((inp(RejStanu) & 0x02) == 0);
    /* czekaj na koniec transmisji */
}

```

Przebieg transmisji

Budowa kanału DMA zależy od formy architektury komputera i dlatego przebieg transmisji jest inny w przypadku IBM PC, PC/XT i PC/AT.

Komputer IBM PC

Komputer PC z procesorem 8088 zawiera 8-bitową magistralę danych i 20-bitową magistralę adresową. Dla pokrycia całej przestrzeni adresowej należy do wewnętrznych 16-bitowych rejestrów adresowych układu 8237A dodać 4-bitowy zewnętrzny rejestr strony.

W PC obsługiwane mogą być wyłącznie 8-bitowe urządzenia wejścia-wyjścia, tj. takie, których porty komunikacyjne mają szerokość 8 bitów (szerokość magistrali danych komputera).

Transmisja jednego bajtu z pamięci operacyjnej do urządzenia wejścia-wyjścia przebiega następująco:

- ◆ Urządzenie zgłasza sygnałem na linii $DREQ_n$ żądanie obsługi.
- ◆ Układ 8237A przejmuje od procesora kontrolę nad magistralą systemową.
- ◆ Układ 8237A wystawia na liniach A0 – A7 bardziej znaczącą część adresu, która jest zatraskiwana w zewnętrznym rejestrze sygnałem ADSTB. Rejestr strony programowany jest wcześniej bezpośrednio przez CPU.
- ◆ Rejestr strony, adres zapisany w rejestrze zatraskowym i aktualny adres na liniach adresowych układu 8237A tworzą 20-bitowy adres na magistrali adresowej systemu.
- ◆ Układ 8237A uaktywnia (podając na odpowiednią linię zero logiczne) sygnał MEMR.
- ◆ Sterownik pamięci wystawia na magistralę danych zawartość zaadresowanej komórki pamięci.
- ◆ Układ 8237A uaktywnia (zero logiczne) sygnał $\sim IOW$.
- ◆ Urządzenie wejścia-wyjścia (identyfikowane za pomocą sygnałów $DREQ_n$, $DACK_n$ i AEN — układ DMA nie wytwarza adresów dla urządzeń wejścia-wyjścia!) pobiera bajt z magistrali danych do swojego buforu.

Jak widać, przy transmisjach z udziałem pamięci i urządzenia wejścia-wyjścia nie występuje konieczność buforowania danych w układzie DMA.

Tabela 6.1. *Przyporządkowanie kanałów DMA w modelu PC*

Kanał	Przyporządkowanie
0	Układ odświeżania pamięci RAM
1	Zarezerwowany dla karty SDLC (standard szeregowej transmisji synchronicznej firmy IBM, który nigdy nie zdobył popularności)
2	Kontroler napędu dysków elastycznych
3	Kontroler dysku twardego

Komputer IBM PC/XT

Ten typ komputera ma już 16-bitową magistralę danych. Nic to jednak nie daje urządzeniom wejścia-wyjścia znajdującym się na kartach rozszerzeń, których gniazda są i tak 8-bitowe (16-bitowa jest tylko organizacja pamięci). Oznacza to, że na liniach A0 – A7 magistrali danych może wystąpić jedynie bajt o adresie parzystym, a na liniach A8 – A15 odpowiednio bajt o adresie nieparzystym. Dodatkowe układy logiczne muszą kierować właściwą część 16-bitowej magistrali danych do 8-bitowego urządzenia wejścia-wyjścia, natomiast druga połowa magistrali musi być ewentualnie odłączona (zależnie od tego, czy adres urządzenia jest parzysty czy nie). Bajty o parzystych adresach umieszczane są w „dolnej” połowie magistrali danych.

Ten sam problem dotyczy oczywiście również zapisu do pamięci. Podczas transmisji bloku danych pod kolejne adresy w pamięci, urządzenie musi przesuwając co drugi bajt „na drugą stronę” magistrali danych. Komputer XT ma jeden kontroler 8237A, wszystkie kanały są 8-bitowe, a ich przydział jest taki jak w modelu PC.

Komputer IBM PC/AT

Model ten, w którym zastosowano procesor 80286, ma również 16-bitową magistralę danych i występuje w nim ten sam problem co w modelu XT. Podczas sekwencyjnego dostępu do pamięci należy naprzemiennie używać jednej połowy systemowej szyny danych. Komputery AT z procesorem 80386 lub 80486 mają zwykle 32-bitową organizację pamięci. Adresowany bajt pojawia się na jednej z czterech części magistrali danych.

Tabela 6.2. Przyporządkowanie kanałów DMA w modelu AT

Kanał	Przeznaczenie	Kanał	Przeznaczenie
0	<i>Slave</i> , układ odświeżania pamięci	4	<i>Master</i> , kaskada do <i>Slave</i>
1	<i>Slave</i> , wolny	5	<i>Master</i> , wolny
2	<i>Slave</i> , kontroler napędu dysków elastycznych	6	<i>Master</i> , wolny
3	<i>Slave</i> , wolny	7	<i>Master</i> , wolny

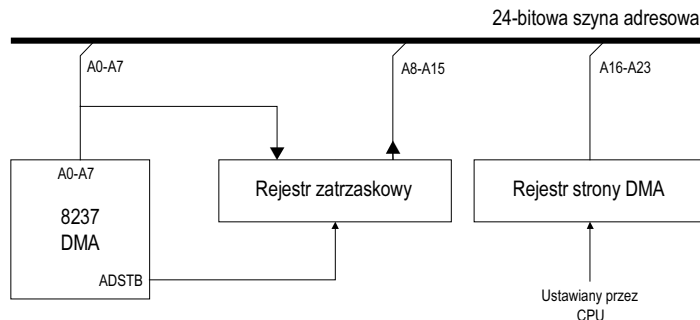
Kanały 5, 6, 7 są 16-bitowe, natomiast kanały 0 – 3 obsługują transmisje 8-bitowe.

Kanały 16-bitowe

Nie omawiane do tej pory kanały 5, 6 i 7 układu *Master* przystosowane są do transmisji 16-bitowej. Wewnętrzny 8-bitowy rejestr pośredni układu 8237A nie bierze udziału w transmisji między pamięcią i układami wejścia-wyjścia (w żadną ze stron). Dane przejmowane są bezpośrednio z szyny danych lub z jej części.

Wewnętrzne rejestry adresowe układu 8237A są 16-bitowe. Układ ma jednak tylko osiem wyjść adresowych A0 – A7. Adres jest oczywiście multipleksowany. Układ wystawia na końcówki A0 – A7 najpierw bardziej znaczącą część adresu i uaktywnia sygnał ADSTB. Zewnętrzny 8-bitowy rejestr zatraskowy przechwytuje ten bajt i wystawia na szynę adresową systemu jako bity A8 – A15. W następnym cyklu zegara układ 8237A wystawia mniej znaczący bajt adresu, który jest bezpośrednio podawany na szynę adresową. Pozostałe osiem bitów, w przypadku 24-bitowej szyny adresowej, doprowadza się z rejestru strony. Mechanizm ten przedstawiono na rysunku 6.4.

Rysunek 6.4.
*Schemat
wytworzenia
24-bitowego adresu
w transmisji DMA*

Efektywny adres dla transmisji 16-bitowych tworzony jest z części. Bity A0 – A15 montowane są z dwóch składników — bardziej znaczącej części adresu przechowywanej w zewnętrznym rejestrze zatraskowym i mniej znaczącej, wystawianej przez układ 8237A bezpośrednio na linii A0 – A7. Wynik złożenia przesuwany jest o jeden bit w lewo,

tworząc linie adresowe A1 – A16, a brakujący bit A0 jest zerowany. Taki adres musi wskazywać na dwubajtowe słowo, gdyż pamięć o organizacji 16-bitowej ma słowa rozłożone na adresach parzystych. Linie adresowe A17 – A23 uzupełniane są zawartością rejestru strony. Strona taka ma więc wielkość 128 kB (adresowana jest 17 bitami A0 – A16), podczas gdy w przypadku kanałów 8-bitowych wielkość strony wynosi 64 kB.

Podczas transmisji przenoszone są całe słowa 16-bitowe. Na magistrali danych pojawia się zawsze słowo o adresie parzystym, nie ma więc konieczności naprzemiennego przełączania bajtów z magistrali danych. Systemy z procesorem 80386/486 posługują się (wobec do swoich 32-bitowych szyn danych) tą samą logiką, co komputer AT w stosunku do magistrali 16-bitowej.

Głównym celem układu DMA jest, jak wiadomo, realizacja przesłań typu pamięć-urządzenie wejścia-wyjścia bez udziału procesora. Transmisje typu pamięć-pamięć są dużo szybciej realizowane przez sam procesor, tym bardziej, że odpada wtedy konieczność wewnętrznego buforowania bajtu (lub — co gorsza — słowa) w 8-bitowym rejestrze pośrednim układu DMA. Poprzez opisane powyżej przesuwanie adresu można uzyskać adresy dla słów nawet 64-bitowych i większych, ale transmisja musi wtedy obejmować całkowitą liczbę takich słów. Urządzenie blokowe chcące przesłać np. 1025 bajtów nie będzie więc właściwie obsługane.

W architekturach odmiennych od AT (np. EISA) kontrolery DMA są 32-bitowe i tym samym dopasowane do szerokości szyn. Również szybkość zegara DMA przekracza znacznie początkowe 4,77 MHz pamiętające czasy IBM PC.

Układ odświeżania pamięci

W charakterze pamięci operacyjnej PC stosowane są układy dynamiczne, które należą do grupy tzw. pamięci ulotnych. Ich zawartość zanika po pewnym (stosunkowo krótkim) czasie i musi być odnawiana. Proces ten (analizowany od strony elektronicznej) nie różni się od zwykłego odczytu. Taki „sztuczny” odczyt przeprowadza się całymi wierszami lub kolumnami i musi być on powtarzany z pewną minimalną częstotliwością. Implementacja odświeżania może być zrealizowana na kilka sposobów:

- ♦ przez niezależny sprzętowy układ wbudowany w kontroler pamięci lub wręcz sam chip pamięciowy (SDRAM),
- ♦ przez układ pobudzany impulsami z licznika programowanego 8254,
- ♦ poprzez podprogram wykonywany w odpowiedzi na zgłoszenie przerwania NMI,
- ♦ przez kanał 0 DMA pobudzany impulsami z licznika programowanego 8254 (metoda ta stosowana jest standardowo w PC/XT, rzadziej w PC/AT).

Programowany licznik nr 1 układu 8254 pracuje jako generator przebiegu prostokątnego o częstotliwości około 66 Hz. Jego wyjście połączone jest z końcówką DREQ0 układu 8237A (*Slave*) i wyzwala żądanie obsługi. Kanał 0 zaprogramowany jest w trybie „S” (*Single*) do realizacji pojedynczych transmisji typu pamięć-urządzenie wejścia-wyjścia. Obsługa żądania polega na odczytaniu zawartości komórki i przekazaniu jej do urządzenia

zgłaszającego żądanie. Na pierwszą fazę cyklu składa się przejście kontroli nad magistralami, wystawienie adresu na magistralę adresową, wygenerowanie impulsu $\sim\text{MEMR}$. W fazie drugiej aktywowane są impulsy $\sim\text{IOW}$ i AEN.

W rzeczywistości do pracy pobudzone zostają również wzmacniacze odczytu pamięci dynamicznej. Powoduje to automatyczne odświeżenie zawartości nie tylko danej komórki, ale i wiersza czy kolumny (zależnie od organizacji pamięci). Adresowane słowo zostaje oczywiście wystawione na magistralę danych. Możliwość pobrania go przez urządzenie wejścia-wyjścia sygnalizowana jest przez układ kontrolera DMA niskim poziomem na wyjściu $\sim\text{IOR}$. Polecenie to jest oczywiście ignorowane, gdyż żadne urządzenie nie reaguje na kombinację sygnałów $\sim\text{DACK0}$, AEN i $\sim\text{IOW}$. W następnym cyklu zegara systemowego dane znikają z magistrali. Każda taka pseudotransmisja powoduje zmniejszenie wewnętrznego licznika transmisji i zwiększenie licznika adresu o jeden. Następny impuls na wejściu DREQ0 powoduje wygenerowanie następnego adresu.

Układ 8237A może być tak zaprogramowany, by po osiągnięciu zadanej liczby przesłań (dekrementowany licznik transmisji przechodzi przez stan 0000h do FFFFh) następowało ponowne zapisanie rejestrów adresowych i licznika tymi samymi wartościami (patrz bit 4 rejestru trybu). Czynności związane ze wstępnym zaprogramowaniem rejestrów kontrolera DMA zawarte są w procedurach inicjalizacyjnych BIOS-u.